

AUDUN FLADMOE, KARL HENRIK SIVESIND OG DANIEL ARNESEN

Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017

Rapport

Audun Fladmoe, Karl Henrik Sivesind og
Daniel Arnesen

Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge,
1998–2017

Rapport

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2018

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2018
Rapport 2018:2

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
C/o Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (print): 978-82-7763-600-9
ISBN (online): 978-82-7763-601-6

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innledning.....	5
Frivillig innsats 1998–2017	11
Omfanget av frivillig arbeid.....	17
Betydningen av frivillig arbeid som arbeidskraft	21
Befolkningens pengegaver til frivillige organisasjoner.....	22
Forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid	27
Utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning.....	29
Oppsummering – samlet analyse.....	32
Oppsummering.....	35
Appendiks.....	37
Litteratur	39
Rapport 2018:2.....	43

Innledning

Denne rapporten beskriver endringer i frivillig deltakelse i perioden 1998–2017 og analyserer viktige forklaringer på hvorfor folk arbeider frivillig. Utgangspunktet for analysen er en ny befolkningsundersøkelse fra 2017. Forskere tilknyttet Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har designet og analysert tilsvarende undersøkelser i 1998, 2004, 2009 og 2014. Dataene fra 2017 er samlet inn av Statistisk sentralbyrå (SSB) gjennom telefonintervjuer med et representativt utvalg av befolkningen i alderen 16–79 år. Undersøkelsene fra 1998 til 2014 er dokumentert i en samlet rapport (Arnesen 2015).

Et viktig utgangspunkt for de norske befolkningsundersøkelsene om frivillig arbeid har vært Johns Hopkins' «Comparative Nonprofit Sector Project» fra 1990-årene. Prosjektet omfattet omkring 40 land fra alle verdensdeler og kartla omfanget og sammensetningen av frivillig sektor når det gjaldt sysselsetting, økonomi og frivillig arbeid (Salamon et al. 1999). Som en oppfølging av Hopkins-prosjektet ble definisjoner og klassifikasjoner bearbeidet og samlet i en håndbok for utforming av et satellittregnskap for ideelle og frivillige («nonprofit») organisasjoner som del av FNs statistikkdivisjons nasjonalregnskapssystem (United Nations 2003). Tallene fra spørreundersøkelsen i 1998 ble brukt i den norske hopkinsundersøkelsen (Sivesind, Lorentzen, Selle & Wollebæk 2002). Da en ny undersøkelse om frivillig arbeid skulle gjennomføres i Norge i 2004, hentet man inspirasjon fra et forslag til undersøkelsesopplegg fra denne håndboka for satellittregnskap (Sivesind 2007). Undersøkelsen hadde oppfølgingsspørsmål hvor organisasjonene ble sortert i 12 kategorier (ICNPO-kategorier). I tillegg ble kultur- og fritidsfeltet delt inn i tre underkategorier siden omfanget av denne typen frivillig arbeid er så stort i Skandinavia (Arnesen 2015; Sivesind 2007). De senere undersøkelsene har brukt samme opplegg for å kartlegge andelen av befolkningen som deltar i frivillig arbeid, og hvor mange arbeidstimer som utføres for ulike organisasjonskategorier. Det innledende spørsmålet er blitt noe forenklet. Forenklingen er blitt testet ut i Norsk medborgerpanel og har vist seg å ikke gi signifikante endringer i funnene (Folkestad, Christensen, Strømsnes

& Selle 2015). Vi antar derfor at forenklingen forbedrer respondentenes umiddelbare forståelse av spørsmålet.

Små variasjoner i hvordan spørsmål er formulert, kan gi store utslag når vi skal estimere omfanget av frivillig arbeid i befolkningen, og det er derfor utviklet en internasjonal standard. International Labour Organization (ILO) har laget et opplegg for måling av ubetalt arbeid som del av arbeidskraftsundersøkelser: «Manual on the Measurement of Volunteer Work» (ILO 2011). Denne manualen legger opp til å kartlegge alt ubetalt arbeid som gjøres utenfor husholdet. Dette ubetalte arbeidet kan skje gjennom organisasjoner og kalles da i forskningen gjerne organisasjonsbasert, formelt eller indirekte frivillig arbeid. ILO-manualen kartlegger også ubetalt arbeid direkte rettet mot personer utenfor eget hushold eller egen familie, gjerne kalt uformelt eller direkte frivillig arbeid.

For å regnes som del av frivillig sektor i henhold til ILO-manualen må slik individuell aktivitet være frivillig, ubetalt produksjon eller utføring av tjenester som oppfyller følgende kriterier:

- De resulterer i fordeler for andre og ikke først og fremst personen som utfører dem.
- De må utføres over en meningsfull tidsperiode (f.eks. over én time i en referanseperiode på fire uker) og ikke bare som en tilfeldig del av annen aktivitet.
- De er ubetalt, selv om det kan gis symbolske belønninger og dekning av kostnader.
- De er rettet mot personer utenfor eget hushold og nærmeste familie.
- De er ikke utført under tvang (til forskjell fra f.eks. militærtjeneste eller sivilarbeid), og de er heller ikke del av en utdanning (som f.eks. når man er ubetalt praktikant).

Med ILO-manualens opplegg blir man først spurt om man har gjort frivillig, ubetalt arbeid enten direkte eller gjennom organisasjoner. Deretter følger noen oppfølgingsspørsmål som skiller mellom direkte og indirekte frivillig arbeid og mellom arbeid for ulike typer organisasjoner. Dersom man svarer nei på spørsmålet om man har gjort frivillig arbeid, får man oppfølgingsspørsmål med en liste over ulike typer aktiviteter som ofte inngår i frivillig arbeid. På denne måten oppnår man en kritisk balanse mellom for få og for mange spørsmål om frivillig arbeid for ulike typer organisasjoner. I Norge er en slik modul om frivillig arbeid imidlertid ikke implementert som del av arbeidskraftsundersøkelsene.

Målet med de norske befolkningsundersøkelsene for kartlegging av frivillig arbeid i ulike ICNPO-kategorier er å gi resultater som tilsvarer dem man ville fått ved å bruke ILO-manualen. Dette omfatter for det første en kartlegging av frivillig arbeid i ulike ICNPO-kategorier som dekker den institusjonelle delen av frivillig sektor. Den nye undersøkelsen fra 2017 inneholder i tillegg spørsmål om man har utført ulønnet arbeid direkte for noen man ikke bor sammen med. Dette gjør det mulig å gi et estimat på enkeltpersoners bidrag til frivillig sektor, både for indirekte og for direkte ubetalt arbeid.

Frivillig arbeid som utføres for frivillige organisasjoner, har vært inkludert i ressursgrunnlaget for frivillig sektor både i Hopkins-prosjektet og i håndboka for satellittregnskap fra 2003 (United Nations 2003). I Norge har SSB laget et satellittregnskap som dekker årene etter 2006.¹ Dette inneholder beregninger av befolkningens frivillige arbeid for ulike organisasjonskategorier basert på Frivillig innsats-undersøkelsene. I utkastet til den nye håndboka *Satellite Account on Nonprofit and Related Institutions and Volunteer Work*, som snart vil bli publisert, regnes i tillegg ubetalt arbeid for personer utenfor eget hushold og nærmeste familie som del av frivillig sektor. Det direkte frivillige arbeidet for personer utenfor egen husstand kan bli lagt til satellittregnskapet dersom SSB implementerer den kommende håndboka for satellittregnskap.

Frivillig innsats omfatter i tillegg til *frivillig arbeid* også *økonomiske bidrag* til organisasjoner eller individer utenfor husholdningen. Dette kan være i form av pengegaver, naturalytelser, innsats i pengespill og lotterier eller andre former for støttekjøp, det vil si kjøp av varer og tjenester ut fra et ønske om å støtte bestemte organisasjoner eller aktiviteter (Wollebæk, Selle & Lorentzen 2000, s. 34–36). Den følgende analysen vil imidlertid bare ta for seg frivillig arbeid for og pengegaver til frivillige organisasjoner.

Frivillig arbeid er definert som «frivillig ulønnet arbeid for en frivillig organisasjon». Dette inkluderer velferdstjenester drevet av frivillige organisasjoner, men ikke medlemsaktivitet, som deltakelse i trening, øvelser, medlemsmøter og lignende.² I undersøkelsen får man spørsmål om man har utført frivillig arbeid på 14 områder i tillegg til «andre organisasjoner» i løpet av de siste 12 månedene og i løpet av de siste fire ukene. De som svarer ja på det siste, får også spørsmål om hvor mange timer arbeid de har utført. Andelen som utfører frivillig arbeid, er basert på spørsmålet om de siste 12 månedene,

1. www.ssb.no/orgsat

2. «Vi spør først om ulønnet arbeid du utfører for frivillige organisasjoner, inkludert velferdstjenester drevet av frivillige organisasjoner. Regn ikke med medlemsaktivitet, som deltakelse i trening, øvelser, medlemsmøter og lignende.» Intervjuerne informerer ved spørsmål om at «også arbeid som gir en symbolsk belønning for deltakelse eller en symbolsk straff for ikke å delta, regnes som frivillig innsats».

mens antallet timer utført frivillig arbeid er basert på spørsmålet om de siste fire ukene. Dette er fordi de fleste vil kunne huske på hvilke områder de har utført frivillig arbeid i løpet av et år, hvis de blir minnet på de mest aktuelle organisasjonskategoriene. Det kan imidlertid være vanskelig å gi et timetall for et helt år, siden innsatsen kan variere mye med årstidene. Det er lettere å gi et anslag over hva man har bidratt med den siste måneden. Dette er i tråd med ILO-manualens anbefaling om å fokusere på en rimelig referanseperiode.

Befolkningens økonomiske bidrag til frivillige organisasjoner i form av pengegaver måles ved følgende spørsmål: «Har du eller andre medlemmer av din husstand gitt pengegaver til frivillige organisasjoner på noen av følgende områder i løpet av de siste 12 månedene?» Spørsmålet retter seg både mot respondenten og mot husstanden siden noen typer gaver kan gis på vegne av flere personer eller hele familien, slik som fadderavtaler eller faste gavebeløp. Spørsmålet kunne dermed ført til underrapportering dersom det bare rettet seg til respondenten. Det blir spurt om gaver til fire kategorier organisasjoner (i tillegg til «andre»), som lenge har vært de største pengeinnsamlerne i Norge:

- helse, pleie og redningsarbeid
- sosiale tjenester og rusmiddelomsorg
- internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid
- religion og livssyn
- andre frivillige organisasjoner og foreninger

Det har ofte blitt løftet fram at en svært høy andel av befolkningen deltar i frivillig arbeid i Norge. Tendensen har dessuten vært økende i de siste årene. Feltet har fått mye positiv oppmerksomhet, som da kulturministeren uttalte at frivillighet er limet som holder Norge sammen.³ Det kan både oppmuntre flere til å delta og hjelpe på hukommelsen når man blir intervjuet. Det er imidlertid ikke sikkert at økningen i andelen frivillige har store konsekvenser for hvor mye frivillig arbeid som faktisk utføres. Det blir derfor viktig å se på om de frivillige kjernetroppene – de som bidrar med mest innsats – fortsatt stiller opp, siden de utgjør den største og kanskje også viktigste ressursen for de frivillige organisasjonene. Det har også vært en tendens til at frivillige sprer innsatsen over flere organisasjoner og blir mindre stabile bidragsytere, i stedet for å ha en sterk tilknytning til én bestemt organisasjon. Dette gjør at de frivillige organisasjonene må bruke mer ressurser på rekruttering. Derfor er det viktig å kartlegge endringer i hvilke former for frivillig arbeid som utføres.

3. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/tale-ved-frivillighet-norges-topplederko/id749341/>

Et annet viktig tema er utviklingen av forskjeller når det gjelder kjønn, alder, inntekt, utdanning og arbeidsmarkedstilknytning. De sosiale forskjellene i Norge har på flere områder vært større enn i Sverige (Folkestad, Fladmoe, Sivesind & Eimhjellen 2017), noe som reiser spørsmålet om de frivillige organisasjonene gjør nok for å rekruttere bredt. Høyere krav til formelle søknader og rapportering for å få offentlige tilskudd kan bidra til at organisasjonene prioriterer å rekruttere frivillige med erfaring fra økonomi, administrasjon og ledelse. I neste omgang rekrutterer disse gjerne andre frivillige fra sine nettverk, slik at den sosiale ulikheten opprettholdes. Det er fare for at slike tendenser svekker frivillighetens betydning for å skape brede sosiale nettverk i lokalsamfunnene. Det er derfor viktig å følge med på denne utviklingen.

I noen organisasjonskategorier har det vært en særlig overvekt av mannlige frivillige, noe som har videreført tradisjonelle oppgavefordelinger mellom skole og hjem, der kvinner har vært mer aktive, og organisasjonsfrivillighet, der menn både har utgjort en større andel og bidratt med flere timer. En utvikling i frivillig sektor mot kategorier med større sosial ulikhet og kjønnsforskjeller kan forsterke slike trekk.

De frivillige organisasjonene har profesjonalisert innsamlingsarbeidet sitt og i økende grad satset på faddere og faste givere. Dette er en viktig grunn til at en større andel av befolkningen gir, selv om det gjennomsnittlige gavebeløpet har ligget mer stabilt. Flere frivillige organisasjoner i kategorier der det er tradisjon for å gi pengegaver, har dermed opplevd en kraftig inntekstvekst (Deloitte 2016; Sivesind 2015b).

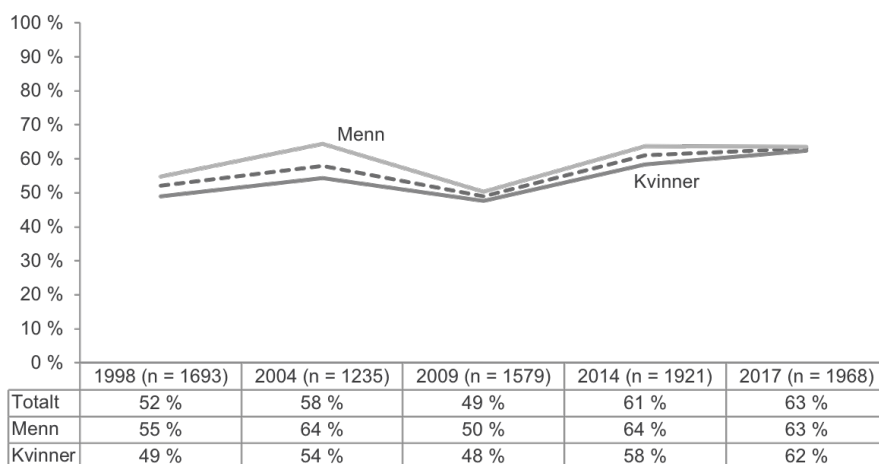
Rapporten har to empiriske kapitler. I neste kapittel ser vi på de overordnede utviklingstrekkene i frivillig arbeid og donasjoner. Deretter undersøker vi betydningen av ulike forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid. Høsten 2018 vil vi publisere en mer omfattende rapport der vi undersøker flere sider ved den frivillige innsatsen – for eksempel digital frivillighet og uformell hjelp – og går dypere inn i ulike forklaringer på deltakelse.

Frivillig innsats 1998–2017

Vi begynner med å se på de overordnede tallene for deltakelse i frivillig arbeid totalt og for ulike typer organisasjoner. Deretter ser vi på tidsbruk, blant annet fordelingen av korttids- og kjernefrivillige, og spredningen av engasjement på flere organisasjoner. Med dette som utgangspunkt estimerer vi så den økonomiske betydningen av det frivillige arbeidet. Til sist ser vi på donasjoner.

Andelen som i 2017 svarte at de har deltatt i frivillig arbeid i løpet av de siste 12 månedene, var på 63 prosent (figur 1). Dette er det høyeste tallet som er blitt registrert siden den første undersøkelsen om frivillig innsats ble gjennomført i 1998. Når vi tar forbehold om feilmarginer, ser vi at nivået er signifikant høyere enn i 1998 og i 2009, men ikke høyere enn i 2014 og 2004. I 1998 svarte 52 prosent at de hadde deltatt i frivillig arbeid, mens 58 prosent svarte det samme i 2004. I 2014 var tallet 61 prosent. Den lavere andelen frivillige i 2009 (49 prosent) bryter med den langsiktige tendensen, og i lys av de andre undersøkelsene er det mulig at undersøkelsen dette året målte nivået litt for lavt. Det har i hvert fall ikke vært mulig å peke på personlige bakgrunnsvariabler som kan forklare forskjellene (Folkestad et al. 2015).

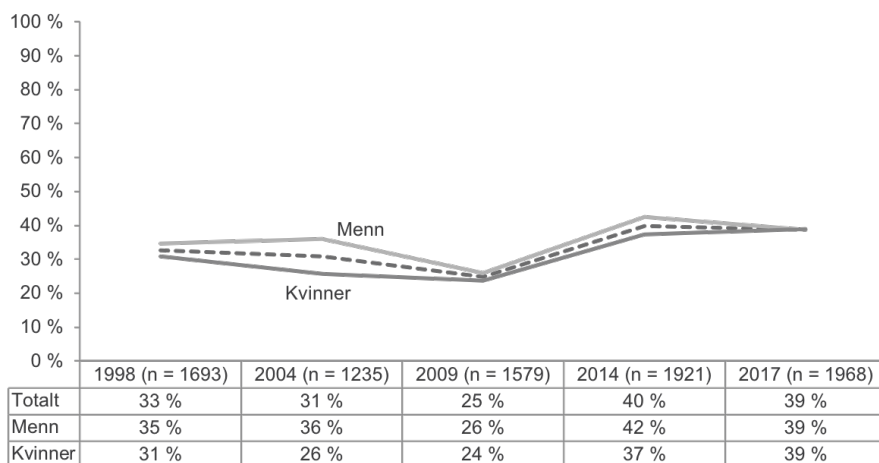
Figur 1. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder (andel av befolkningen). Prosent

Figuren viser også kjønnsfordelingen blant frivillige, og her kan det se ut til at kjønnsforskjellene har blitt noe mindre med tiden. Det har vært mer eller mindre opplest og vedtatt at menn deltar mer enn kvinner i frivillig arbeid samlet sett, både i Norge og i resten av Skandinavia (Folkestad et al. 2017). I de norske undersøkelsene var forskjellen størst i 2004: Da var andelen frivillige hele 10 prosentpoeng høyere blant menn enn blant kvinner. I 2017 er det ingen forskjell mellom kvinner og menn når vi ser på frivillig arbeid samlet.

I undersøkelsen blir det også spurt om deltakelse i frivillig arbeid i løpet av de siste fire ukene (figur 2). Svarene på dette spørsmålet underbygger bildet av at andelen frivillige har økt noe over tid. Andelen som har arbeidet frivillig i løpet av de siste fire ukene, har økt fra 33 prosent i 1998 og 31 prosent i 2004 til 40 prosent i 2014 og 39 prosent i 2017. Også når vi måler frivillig arbeid på denne måten, ser vi at nivået er likt mellom menn og kvinner i 2017.

Figur 2. Har deltatt i frivillig arbeid siste fire uker (andel av befolkningen). Prosent

Frivillig arbeid er en grov kategori, og frivillig sektor består av mange ulike typer organisasjoner. Tabell 1 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, for 14 spesifiserte organisasjonskategorier (pluss «andre områder») ved hver undersøkelse. De to kolonnene helt til høyre i tabellen viser endring fra henholdsvis 2014 og 2004 (i 1998 var kategoriseringen av organisasjoner noe annerledes, og i 2009 var nivået, som beskrevet over, generelt lavere).

Tabell 1. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter organisasjonstype (andel av befolkningen). Prosent

	1998	2004	2009	2014	2017	Endring 2014– 2017 ^b	Endring 2004– 2017 ^b
Idrett og sport	21	24	20	25	24	–1	1
Velforeninger, grenselag og nærmiljø	5 ^a	18	13	17	18	0	0
Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger	10	20	13	17	17	1	–3
Kunst og kultur, korps og kor	9	11	11	13	15	2	4
Borettslag og boligbyggelag	–	8	7	11	11	1	4
Utdanning, opplæring og forskning	2	5	5	8	10	1	5
Religion og livssyn, inkludert Den norske kirke	7	6	4	9	8	–1	2
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	9	4	5	6	6	0	2
Helse, pleie og redningsarbeid	3	8	4	7	6	–1	–2
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	6	4	4	6	6	0	1
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid	3	3	3	6	4	–2	1
Natur-, miljø- og dyrevern	1	3	2	4	4	0	1
Politiske partier	3	3	2	4	4	0	1
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	3	1	1	2	2	0	1
Andre områder	4	4	2	3	3	0	–1
N	1693	1235	1579	1921	1968		

^a I 1998 ble det kun spesifisert «nærmiljøorganisasjoner» (ikke velforeninger og grenselag) i spørreskjemaet. Dette kan ha ført til underrapportering i denne kategorien det året (Arnesen 2015).

^b På grunn av avrundinger til nærmeste heltall kan endringstallene i noen tilfeller se større eller mindre ut enn hva som kommer fram hvis man regner manuelt i tabellen.

Tabellen bekrefter bildet av frivillig sektor i Norge som dominert av det man i grovere inndelinger kaller «kultur og fritid», som består av idrett, hobby og fritid og kunst og kultur. Idretten er det klart største feltet: 24 prosent av befolkningen svarer at de har deltatt i frivillig arbeid for idretten i løpet av det siste året, og dette tallet har holdt seg stabilt høyt i hele perioden. Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger (17 prosent) og kunst og kultur, korps og kor (15 prosent) er også store i Norge. Siden 2004 har kunst og kultur (+4 prosentpoeng) økt, mens hobby og fritid (–3 prosentpoeng) har gått noe tilbake.

Hvor stor kultur- og fritidsfrivilligheten er, ser vi godt om vi ser idrett, hobby og fritid og kunst og kultur samlet. Til sammen 44 prosent svarte at de hadde deltatt i frivillig arbeid for minst én slik organisasjonstype i løpet av det siste året. Andelen var noe høyere blant menn (46 prosent) enn blant kvinner (41 prosent).

En annen stor kategori er organisasjoner i kategorien velforeninger, grenselag og nærmiljø, som 18 prosent svarer at de har deltatt i frivillig arbeid

for. Størrelsen på dette feltet holder seg stabil, sammenlignet med både 2014 og 2004. Nivået var betydelig lavere i 1998, men da ble det kun stilt spørsmål om nærmiljøorganisasjoner (velforeninger og grendelag ble ikke nevnt i spørsmålsformuleringen).

Velforeninger, grendelag og nærmiljø kobles i bredere typologiseringer sammen med borettslag og boligbyggelag og yrkes-, bransje- og fagforeninger i kategorien «bolig og økonomi». 11 prosent av befolkningen har deltatt i frivillig arbeid for borettslag/boligbyggelag, noe som er identisk med 2014, men 4 prosentpoeng høyere enn i 2004. 6 prosent har deltatt i frivillig arbeid for en arbeidslivsorganisasjon, noe som også er identisk med 2014.

Samlet sett er kategorien bolig og økonomi den nest største etter kultur og fritid. 30 prosent av befolkningen har deltatt i frivillig arbeid for minst én organisasjon innen bolig og økonomi. Andelen er noe høyere blant menn enn blant kvinner (31 mot 28 prosent), men denne kjønnsforskjellen er mindre i 2017 enn den var i 2014 (32 mot 25 prosent).

Utdanning, opplæring og forskning er en kategori som har vokst jevnt i perioden. 10 prosent av befolkningen svarte i 2017 at de hadde deltatt i frivillig arbeid for en organisasjon i denne kategorien, noe som var dobbelt så høyt som i 2004. I 1998 svarte bare 2 prosent at de hadde utført frivillig arbeid for denne typen organisasjoner.

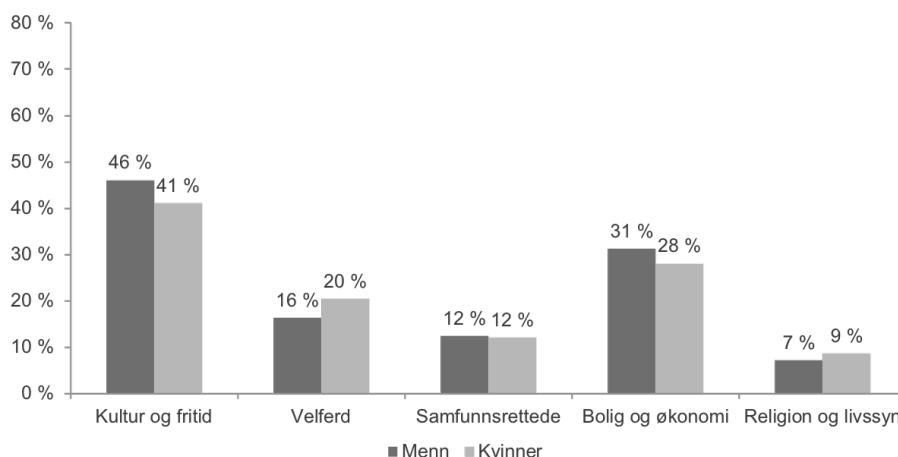
Sammen med kategoriene helse, pleie og redningsarbeid og sosiale tjenester og rusmiddelomsorg utgjør utdanning, opplæring og forskning en større kategori av det som gjerne omtales som «velferdsorganisasjoner». Dette er et felt som samlet sett har vokst jevnt de siste 20 årene, noe som også har vært dokumentert i Sverige og Danmark (Folkestad et al. 2017). Det ser imidlertid ut til at veksten i Norge først og fremst skyldes nettopp organisasjoner innenfor utdanningsfeltet. Nivået på frivillig arbeid for organisasjoner innen helse, pleie og redningsarbeid og sosiale tjenester og rusmiddelomsorg, som begge engasjerte 6 prosent i 2017, har i stor grad vært stabilt i perioden.

Hovedkategorien «samfunnsrettede organisasjoner» omfatter i hovedsak samfunnspolitiske organisasjoner i vid forstand samt humanitære organisasjoner og miljøorganisasjoner. Organisasjonsfeltet har vært i vekst siden 1980-tallet (Arnesen, Sivesind & Gulbrandsen 2016). Når det gjelder nivået på frivillig innsats, viser tabellen at de fire organisasjonstypene som inngår i kategorien samfunnsrettede organisasjoner, er de fire minste, med deltakelse fra 2 (rettighetsarbeid) til 4 prosent av befolkningen (hhv. internasjonale organisasjoner, natur-/miljøorganisasjoner og politiske partier). Når vi ser på andelen frivillige i hver enkelt organisasjonstype, er bildet ved første øyekast stabilt. Men hvis vi ser på de fire organisasjonstypene samlet, ser vi at feltet vokste fra 2000- til 2010-tallet. I 2004 svarte til sammen 9 prosent at de hadde utført frivillig arbeid for en samfunnsrettet organisasjon. I 2014 var tallet 14 prosent, mens det var 12 prosent i 2017.

Til sist viser tabellen at 8 prosent av befolkningen har utført frivillig arbeid for organisasjoner innenfor feltet religion og livssyn, noe som er omtrent på nivå med 2014-tallene. Dette feltet minket fra 1998 til 2009, men vokste deretter i 2014. Hovedforklaringen på dette er nok at Den norske kirke ble regnet med som en frivillig organisasjon fra og med 2014. Før dette var Den norske kirke en del av staten, og den ble derfor ikke nevnt som eksempel på religiøs organisasjon i undersøkelsene om frivillig innsats (Arnesen 2015).

Kjønnsfordelingen varierer innenfor de ulike delene av frivillig sektor (figur 3). Menn er i flertall blant frivillige innenfor de to største sektorene: kultur og fritid (særlig i idretten) og bolig og økonomi. Kvinner er på sin side i flertall blant frivillige innenfor velferd samt i religion og livssyn. I samfunnsrettede organisasjoner er det ingen kjønnsforskjell. Vi ser nærmere på kjønnsforskjeller i de ulike delene av frivillig sektor i neste kapittel.

Figur 3. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder. Kjønn og fem organisasjonskategorier (andel av befolkningen). Prosent

Mens tabell 1 og figur 3 viser andelen av *befolkningen totalt* som har bidratt med frivillig arbeid for ulike organisasjoner, viser tabell 2 andelen som har bidratt med frivillig innsats for de ulike organisasjonstypene, blant *dem som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon*. Denne tabellen viser dermed sammensetningen av det frivillige arbeidet blant de frivillige. Det er viktig å ha i mente at enkelte frivillige kan bidra for flere organisasjoner, og at andelen derfor summeres til mer enn 100.

Tabell 2. Deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder etter organisasjonstype (andel av frivillige). Prosent.

	1998	2004	2009	2014	2017	Endring 2014– 2017 ^b	Endring 2004– 2017 ^b
Idrett og sport	38	40	40	41	39	-2	-1
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	9	30	26	29	28	0	-2
Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger	21	34	26	27	28	0	-6
Kunst og kultur, korps og kor	17	18	23	21	24	3	6
Borettslag og boligbyggelag	0	13	15	17	18	0	5
Utdanning, opplæring og forskning	4	8	10	14	15	2	8
Religion og livssyn, inkludert Den norske kirke	14	11	9	14	13	-2	2
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	17	7	10	10	10	-1	3
Helse, pleie og redningsarbeid	6	13	9	11	10	-1	-3
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	12	7	9	9	9	0	2
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid	6	5	6	10	7	-4	1
Natur-, miljø- og dyrevern	2	5	4	7	6	-1	1
Politiske partier	7	5	5	6	6	0	1
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	6	2	2	3	3	0	1
Andre områder	6	7	5	5	5	0	-2
N	876	734	772	1172	1239		

^a I 1998 ble det kun spesifisert «nærmiljøorganisasjoner» (ikke velforeninger og grendelag) i spørreskjemaet. Dette kan ha ført til underrapportering i denne kategorien det året (Arnesen 2015).

^b På grunn av avrunding til nærmeste heltall kan endringstallene i noen tilfeller se større eller mindre ut enn hva som kommer fram hvis man regner manuelt i tabellen.

Tabellen understreker betydningen av idrett og de andre kultur- og fritidsorganisasjonene. 39 prosent av de frivillige har gjort innsats for idrettsorganisasjoner, 28 prosent for hobby- og fritidsorganisasjoner og 24 prosent for kunst- og kulturorganisasjoner. Siden vi her kun prosentuerer blant de frivillige, blir endringstallene større enn det som kom fram i tabellen over omfanget i befolkningen som helhet. Blant de frivillige har andelen som har bidratt for en hobby- og fritidsorganisasjon, gått ned med 6 prosentpoeng siden 2004, mens andelen som har bidratt for en kunst- og kulturorganisasjon, har økt med 6 prosentpoeng.

Velforeninger, grendelag og nærmiljøorganisasjoner samler et stort engasjement: 28 prosent av de frivillige har utført frivillig arbeid for disse. Og veksten i innsats på feltene borettslag og boligbyggelag (+5 prosent) og utdanning, opplæring og forskning (+8 prosent) kommer enda tydeligere fram når vi ser på endringer blant de frivillige.

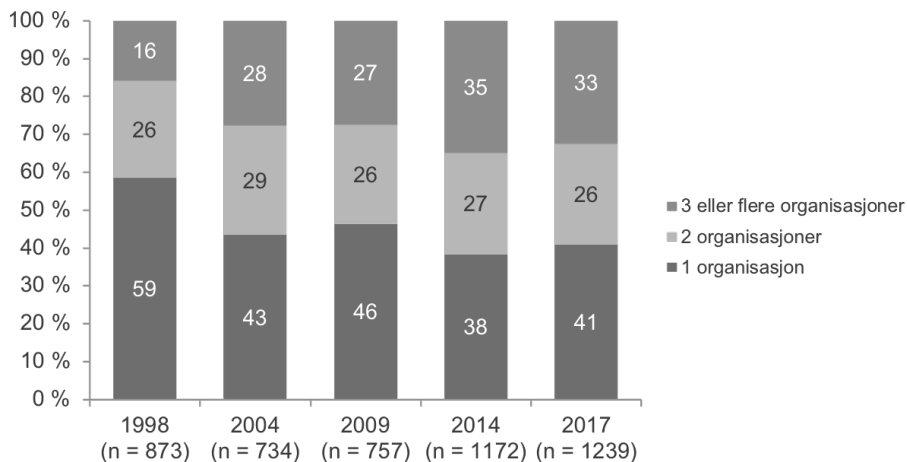
Oppsummert viser tabellene 1 og 2 relativt små endringer i sammensetningen av frivillig sektor mellom 2014 og 2017. I et lengre perspektiv ser vi imidlertid at det har vært vekst på feltene utdanning, opplæring og forskning, kunst og kultur og borettslag og boligbyggelag. I andre enden har andelen som har utført frivillig arbeid for en hobby- og fritidsorganisasjon, sunket.

Omfanget av frivillig arbeid

Så langt har vi sett på nivået på frivillig arbeid definert som minst én innsats for minst én frivillig organisasjon i løpet av det siste året. Dette sier noe om hvor mange enkeltpersoner som har vært involvert, men sier lite om omfanget av innsatsen. Nå skal vi gå mer i dybden og se på omfanget av frivillig arbeid på flere måter: antall organisasjoner frivillige har gjort innsats for, og hvor mange timer de har brukt på innsatsen. Ved å studere tidsbruken kan vi skille mellom ildsjelene i frivillig sektor på den ene siden og de som står for mindre innsatser, på den andre.

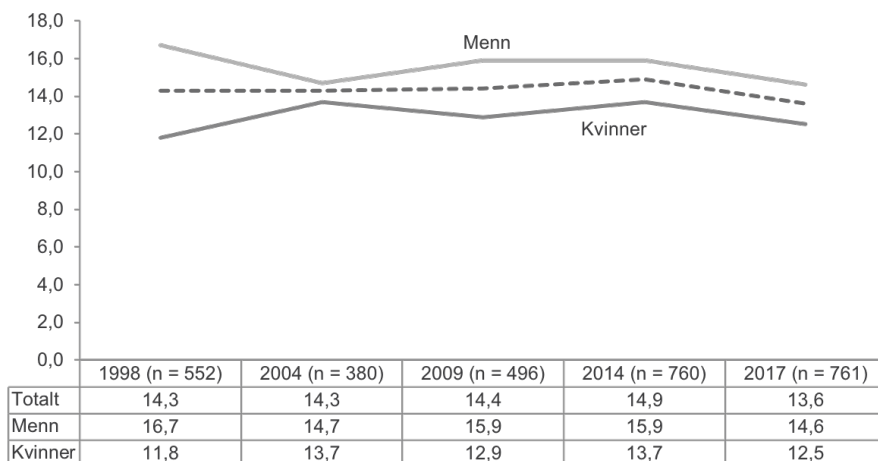
Et utviklingstrekk som har blitt påvist i tidligere undersøkelser, er at frivillige uttrykker mindre lojalitet til enkeltorganisasjoner, at det er aktiviteten som står i sentrum, og at de gjerne sprer engasjementet sitt mer enn tidligere (Wollebæk, Sætrang & Fladmoe 2015). Et uttrykk for dette er hvor mange organisasjoner de frivillige har gjort innsatser for, og at andelen frivillige som har gjort innsatser for flere organisasjoner, har økt over tid (Folkestad et al. 2015). Denne trenden ser ut til å fortsette. Figur 4 viser hvor mange organisasjonstyper frivillige har utført innsats for i løpet av det siste året. I 2017 svarte 41 prosent av de frivillige at de hadde utført frivillig arbeid for én organisasjonstype, mens 33 prosent hadde gjort innsatser for tre eller flere. Denne fordelingen er omtrent som i 2014. I 1998 svarte imidlertid 59 prosent av de frivillige at de hadde gjort innsats bare for én organisasjonstype, mens 16 prosent hadde gjort innsatser for tre eller flere organisasjonstyper.

Figur 4. Antall organisasjoner frivillige har gjort innsatser for (andel av frivillige). Prosent

Når frivillige sprer engasjementet sitt på flere organisasjoner, kunne vi også vente at de samlet sett brukte mer tid på frivillig arbeid. Dette ser imidlertid ikke ut til å være tilfellet. De som i undersøkelsen svarte at de hadde utført frivillig arbeid i løpet av det siste året, fikk et oppfølgingsspørsmål om de også hadde utført frivillig arbeid i løpet av *de siste fire ukene*, og i så fall hvor mange timer de hadde brukt på dette. Figur 5 viser gjennomsnittlig timebruk i løpet av de siste fire ukene, og hvordan dette har endret seg over tid.

Figur 5. Timebruk frivillig arbeid siste fire uker. Gjennomsnitt blant frivillige

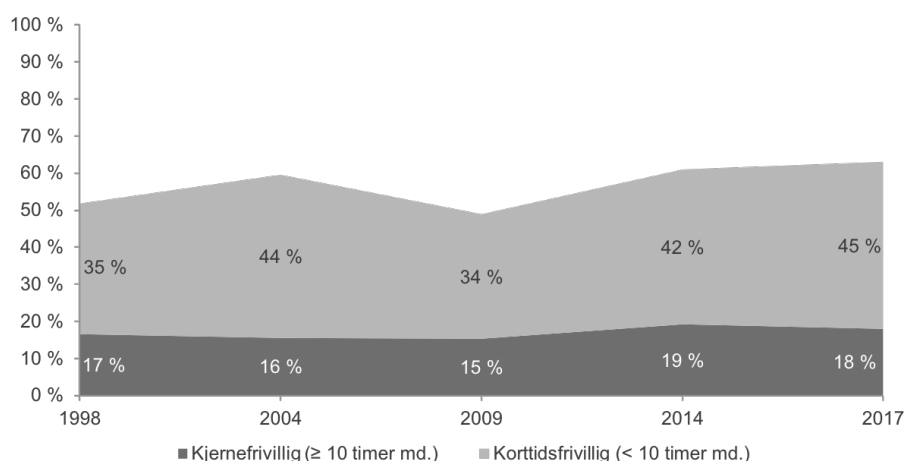

Figuren viser at tiden frivillige bruker på innsatsen sin, *ikke* har økt i takt med at de i økende grad sprer engasjementet sitt. I all hovedsak har gjennomsnittlig timebruk vært ganske stabil over tid, men i den siste undersøkelsen ser vi faktisk en liten nedgang med mer enn 1 time, fra 14,9 til 13,6 timer. Tidsbruken i 2017 er lavere enn i alle tidligere undersøkelser. Her er det imidlertid viktig å legge til at redusert tidsbruk kan være en naturlig konsekvens av at den totale andelen frivillige har økt. Flere frivillige totalt sett betyr først og fremst at vi får flere «korttidsfrivillige». Dette undersøker vi grundigere nedenfor.

Oversikten over timebruken viser også at det fortsatt er tydelige kjønnsforskjeller. I hele tidsperioden har menn svart at de bruker mer tid på frivillig arbeid enn det kvinner gjør, og denne forskjellen er lik i 2014 og 2017: Menn oppgir cirka to timer mer frivillig arbeid i løpet av den siste måneden enn det kvinner gjør. Selv om kjønnsforskjellene er utvisket når vi ser på *andelen* frivillige, holder altså kjønnsforskjellene seg stabile når vi ser på tidsbruken blant de frivillige.

Et spørsmål det er naturlig å stille når den gjennomsnittlige timebruken går ned, er om dette fører til at det blir færre «ildsjeler», og om grunnfjellet i frivilligheten forvitrer. En tilnærming til å undersøke dette er å skille mellom «kjernefrivillige» og «korttidsfrivillige». Kjernefrivillige utgjør grunnfjellet i frivillig sektor; det er her vi finner ildsjelene. For å skille mellom disse to gruppene har vi i tråd med tidligere studier satt et skille ved 10 timer innsats siste måned (Folkestad et al. 2015). De kjernefrivillige har bidratt med 10 eller flere timer i løpet av de siste fire ukene, mens korttidsfrivillige er dem som har bidratt med færre enn 10 timer. Figur 6 viser andelen kjernefrivillige og korttidsfrivillige over tid.

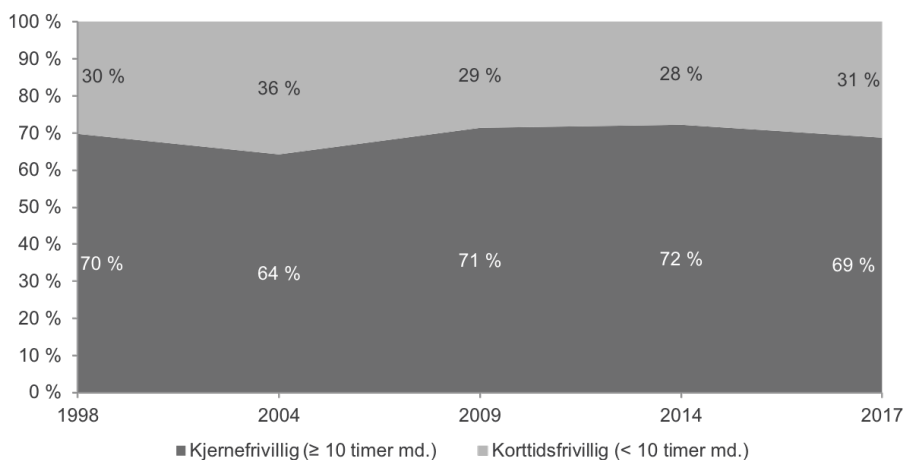
Figur 6. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder. Kjernefrivillige og korttidsfrivillige (andel av befolkningen). Prosent

Figuren viser at grunnfjellet i frivilligheten på langt nær forvitrer. Andelen kjernefrivillige er i 2017 på 18 prosent, noe som er mer eller mindre identisk med nivået i 2014. Den lille, men ikke statistisk signifikante økningen fra 2014 til 2017 i den totale andelen som har utført frivillig arbeid, ser altså ut til å skyldes en liten økning i andelen korttidsfrivillige. Figuren illustrerer hvordan grunnfjellet i frivillig sektor er svært stabilt, og at svingningene over tid hovedsakelig skjer blant de korttidsfrivillige: Gjennom hele perioden varierer andelen kjernefrivillige mellom 15 og 19 prosent, mens andelen korttidsfrivillige varierer mellom 34 og 45 prosent.

Betydningen av innsatsen til de kjernefrivillige kan knapt undervurderes. Ser vi på den totale innsatsen alle frivillige legger ned, ser vi at selv om det er langt flere korttidsfrivillige enn kjernefrivillige i befolkningen, utfører de kjernefrivillige en langt større andel av det frivillige arbeidet enn de korttidsfrivillige. Figur 7 viser hvor stor andel av den totale tidsbruken de to gruppene frivillige utfører. I 2017 utførte de 18 prosent som var kjernefrivillige, 69 prosent av alt frivillig arbeid. De 45 prosent som var korttidsfrivillige, utførte 31 prosent av det frivillige arbeidet. Denne fordelingen har vært relativt stabil i hele perioden siden 1998.

Figur 7. Det relative bidraget fra kjernefrivillige og korttidsfrivillige (andel av frivillige). Prosent

Bakgrunnstallene viser at det er flere kjernefrivillige blant menn enn blant kvinner, men disse forskjellene har blitt redusert noe over tid. I 2017 er det 19 prosent kjernefrivillige menn og 17 prosent kjernefrivillige kvinner, altså en forskjell på 2 prosentpoeng. I 2014 var kjønnsforskjellen 3 prosentpoeng, i 2009 og 2004 i overkant av 3,5 prosentpoeng, og i 1998 var kjønnsforskjellen på nesten 6 prosentpoeng.

Oppsummert viser den nyeste undersøkelsen om frivillig innsats at tendensen til å spre engasjementet på flere organisasjoner fortsetter. Dette skjer samtidig som vi ser en liten nedgang i gjennomsnittlig tidsbruk, noe som tyder på at mange frivillige sprer engasjementet sitt relativt tynt utover. Samtidig er grunnfjellet i frivillig sektor – de «kjernefrivillige» – stabilt. I underkant av 20 prosent av befolkningen utfører om lag 70 prosent av alt frivillig arbeid.

Betydningen av frivillig arbeid som arbeidskraft

Til sist i dette kapitlet ser vi på den økonomiske betydningen av det frivillige arbeidet. Tabell 3 viser omfanget av det frivillige arbeidet omregnet til tidsbruk i befolkningen (timebruk multiplisert med befolkningen i aldersgruppen 16–79 år). Basert på det totale timetallet i befolkningen kan vi estimere hvor mange fulltidsårsverk det frivillige arbeidet utgjør, og hvor mye disse årsverkene utgjør som andel av den økonomisk aktive befolkningen.

Tabell 3. Deltakelse i frivillig arbeid. Estimerte årsverk, totaltimer og i forhold til den økonomisk aktive befolkningen

	1998 ^a	2004 ^a	2009 ^a	2014 ^a	2017
Antall frivillige årsverk	115 229	113 474	114 921	142 270	142 064
Antall timer frivillig arbeid (i 1000 timer)	199 692	193 246	195 711	242 286	241 934
Andel av økonomisk aktiv befolkning ^b	4,5	4,5	4,1	4,8	4,7

^a Kilde: Arnesen mfl. (2016).

^b Utførte årsverk pr. 100 personer i økonomisk aktiv befolkning. Tros- og livssynsorganisasjoner er ikke inkludert.

Tabellen viser at antallet timer (i underkant av 200 millioner) og antallet årsverk frivillig arbeid (rundt 115 000) var stabilt i perioden 1998–2009. Men siden det var befolkningsvekst i den samme perioden, innebar dette en liten nedgang i omfanget av frivillig innsats sett i forhold til befolkningsgrunnlaget. I 2014 ble det registrert en tydelig økning i estimert antall årsverk med frivillig arbeid til i overkant av 142 000, noe som representerte en reell økning også som andel av den økonomisk aktive befolkningen sammenlignet med 2009 (fra 4,1 til 4,8). I 2017 ser vi at tallene er omtrent som de var i 2014. Det ble utført i overkant av 240 millioner timer frivillig arbeid, noe som gir et estimert antall årsverk på 142 000. Dette tilsvarer 4,7 årsverk per 100 personer i den økonomisk aktive befolkningen i Norge slik det beregnes i internasjonale sammenhenger. Dette plasserer Norge blant de ti industrilandene med mest frivillig arbeid sett i forhold til befolkningsgrunnlaget (Salamon, Sokolowski & Associates 2004).

Tabell 4 viser fordelingen av de frivillige årsverkene på de ulike frivillige sektorene. Tabellen viser at kultur og fritid fortsatt utgjør om lag halvparten av alle frivillige årsverk, etterfulgt av bolig og økonomi (15 prosent), velferd (14 prosent), samfunnsrettede organisasjoner (9 prosent), tro og livssyn (7 prosent) og andre (3 prosent). Sammenlignet med 2014-tallene har kultur og fritid økt

sin andel med 5 prosentpoeng, mens velferd (–4 prosentpoeng) og samfunnsrettede organisasjoner (–3 prosentpoeng) har redusert sine andeler.

Tabell 4. Andel av frivillige årsverk fordelt på organisasjonskategorier.

Prosent

	1998	2004	2009	2014	2017	Endring 2014– 2017	Endring 2004– 2017
Kultur og fritid	52	54	54	48	53	5	–1
Kunst og kultur	11	12	14	12	15	4	3
Idrett	21	21	24	23	25	1	4
Hobby og fritid	20	21	15	13	13	0	–8
Velferd	11	15	15	18	14	–4	–1
Utdanning og forskning	2	4	6	6	5	–1	1
Helse, pleie og redningsarbeid	3	7	5	7	6	–1	–1
Sosiale tjenester	6	4	3	5	4	–1	0
Samfunnsrettede	11	7	9	11	9	–3	2
Natur og miljøvern	1	2	2	4	2	–2	0
Rettighets- og støttearbeid	4	1	1	1	1	0	0
Politiske partier	3	2	3	2	3	0	1
Internasjonale aktiviteter	3	2	3	4	2	–2	0
Bolig og økonomi	14	18	14	13	15	2	–3
Velforeninger	3	9	7	7	7	0	–2
Borettslag	1	4	4	2	4	1	0
Yrkes-, bransje og fagforeninger	10	5	3	4	4	0	–1
Tro og livssyn	11	6	6	8	7	–1	1
Andre	1	0	3	2	3	1	3
	100	100	100	100	100		

^a Kilde: Arnesen mfl. (2016).

^b På grunn av avrundinger til nærmeste heltall kan endringstallene i noen tilfeller se større eller mindre ut enn hva som kommer fram hvis man regner manuelt i tabellen.

Sett i et lengre perspektiv (siden 2004) er det små endringer i hovedkategoriene, men noen merkbare endringer i de mer detaljerte kategoriene blant organisasjoner på kultur- og fritidsfeltet. Kunst og kultur (3 prosentpoeng) og idrett (4 prosentpoeng) har økt andelene sine av de totale frivillige årsverkene, mens hobby- og fritidsorganisasjoner har redusert andelen sin med hele 8 prosentpoeng.

Befolkningens pengegaver til frivillige organisasjoner

Pengegaver har blitt viktigere i det norske samfunnet de siste tiårene. Andelen av befolkningen som oppgir at de gir penger til frivillige organisasjoner, har økt. I Frivillig innsats-undersøkelsen er spørsmålet om pengegaver formulert slik: «Har du eller andre medlemmer av din husstand gitt pengegaver til frivillige organisasjoner på noen av følgende områder i løpet av de siste 12 månedene?» Andelen som svarer ja, økte fra 51 prosent i 1998 til 76 prosent i 2009 (Sivesind 2015a) og til 77 prosent i 2014 (Vamstad, Sivesind & Boje

Utkommer). I 2017 svarer 74 prosent at de har gitt pengegaver, noe som indikerer et stabilt høyt nivå. Dette betyr at forspranget andre rike industriland hadde, har blitt innhentet (Sivesind 2012; Wiepking & Handy 2015). Dette kan være et resultat av mer profesjonelle innsamlingsorganisasjoner og satsingen på å rekruttere faddere og faste givere. Økt disponibel inntekt er antakelig også en viktig faktor. Andelen som i spørreundersøkelser oppgir at de føler en moralsk plikt til å hjelpe frivillige organisasjoner med penger fordi de har råd til det, gikk opp fra 49 til 59 prosent fra 1998 til 2014 (Sivesind 2015b). Dette tyder på at mange føler at det er forventet av dem å gi pengegaver, slik det lenge har vært med frivillig arbeid for organisasjoner man har en tilknytning til.

Muligheten for å få skattefradrag for pengegaver til godkjente organisasjoner er også et sentiv, særlig når man registrerer seg som fast giver og får automatisk skattefradrag år etter år. Selv om maksimalbeløpet som kan trekkes fra, har økt kraftig fra 12 000 kroner i 2013 til 25 000 i 2016, har det bare vært en svak økning i gjennomsnittsbeløpet som trekkes fra på skatten, fra 3 700 til 4 500 i 2016.⁴ Dette betyr at de fleste ikke gir beløp som kommer i nærheten av maksimalbeløpet for fradrag. Antakelig er det få som gir større beløp for å få fradrag. Det kan imidlertid hende at store gaver som uansett ville ha blitt gitt, nå kommer under terskelen for fradrag. Det har i hvert fall vært små endringer i gjennomsnittlig gavebeløp og andelen som gir, når vi sammenligner Frivillig innsats-undersøkelsene fra 2009, 2014 og 2017.

Tabell 5. Pengegaver til ulike formål, andel, gjennomsnitt og median

	Totalt		Helse- og sosialtjenester		Internasjonale org., bistand		Tro og livssyn		Andre formål	
	1998	2017	1998	2017	1998	2017	1998	2017	1998	2017
Andel husholdninger som gir pengegaver	51	74	28	46	24	49	17	14	22	16
Bidrag per giverhusstand										
Gjennomsnitt	2957	3127	874	1352	1305	1802	4263	4324	937	1422
Median	1053	1200	376	700	503	600	752	500	527	500

* 1998-kroner regnet om til 2017-verdi.

Tabell 5 viser at det fortsatt er tros- og livssynsorganisasjoner som får de høyeste gavebeløpene med 4 324 kroner i løpet av siste 12 måneder, men andelen personer som oppgir at deres hushold gir til disse organisasjonene, har gått ned fra 17 til 14 prosent. Det har imidlertid vært en kraftig vekst både i gavebeløp og i andelen som gir til internasjonal bistand og helse- og sosialtjenester, der henholdsvis 46 og 49 prosent ga i 2017. Gjennomsnittsgaven ligger på bare 1 352 kroner til helse- og sosialtjenester og 1 802 kroner til internasjonal bistand. Fordi det er så mange givere, går

4. SSB Statistikkbanken tabell 05748.

størsteparten av pengegavene til frivillige organisasjoner til internasjonal bistand med 38 prosent, etterfulgt av helse- og sosialtjenester med 27 prosent, tros- og livssynsorganisasjoner med 26 prosent og andre organisasjoner med 10 prosent.

Gjennomsnittsgaven en husstand gir, er 3 127 kroner, mens mediangaven er «bare» 1 200 kroner i året fordelt på alle organisasjonskategoriene. Pengegaver er dermed svært ujevnt fordelt i befolkningen. 26 prosent gir ingenting, og svært mange gir bare småbeløp. 25 prosent av giverne gir under 500 kroner i året, 75 prosent gir under 3 600 kroner, og 90 prosent gir under 7 400 kroner. Noen svært få gir imidlertid svært store beløp. Det er også verdt å merke seg at noen av giverne har ganske beskjeden husholdsinntekt, noe som må bety at de har en formue de kan gi av. Selv om det er svært store ulikheter i pengegivningen, er inntektens betydning for størrelsen på gavebeløpet ikke fullt så kraftig. Vi kunne likevel ventet at pengegaver var mer likt fordelt i befolkningen i et land der folkebevegelsene tidligere rekrutterte bredt, og der TV-aksjonen er en av årets store begivenheter.

I husholdene som gir, varierer de gjennomsnittlige pengegavene fra 1 645 kroner hos femtedelen med lavest inntekt til 4 050 kroner hos femtedelen med høyest inntekt i 2017. Tabell 6 viser gavebeløp i befolkningen fordelt etter husstandsinnkomst i kvintiler, det vil si fem like store rangerte inntektsgrupper. De tre kvintilene med lavere inntekter gir vesentlig større andel av sin disponible husholdsinntekt. Den gjennomsnittlige inntektsandelen går gradvis ned fra 0,8 prosent hos kvintilen med lavest inntekt til 0,3 prosent hos kvintilen med høyest inntekt. Det gjennomsnittlige gavebeløpet omregnet til 2017-kroner har økt fra 1998 til 2017 for de tre høyeste inntektsgruppene, mens det har gått ned for de to laveste inntektsgruppene. De gir også en vesentlig lavere andel av inntekten enn de gjorde i 1998. En viktig grunn til nedgangen er at når andelen av befolkningen som gir, øker fra 51 til 74 prosent, betyr det også at flere marginale givere blir rekruttert. Dette ser ut til å ha slått kraftigst ut hos de to laveste inntektsgruppene, som antakelig har minst penger igjen når grunnbehovene er dekket. Det er også en nedgang fra 0,4 prosent til 0,3 prosent for den høyeste inntektsgruppen, noe som tyder på at den disponible inntekten har økt raskere enn gavebeløpet.

Tabell 6. Gjennomsnittlig gavebeløp og andel av disponibel husholdsinntekt i fem rangerte inntektsgrupper (kvintiler)

Kvintil	1998		2017	
	Gavebeløp*	Andel av inntekt	Gavebeløp	Andel av inntekt
1	2 503	1,4 %	1 645	0,8 %
2	3 858	0,9 %	2 887	0,6 %
3	2 718	0,5 %	3 240	0,5 %
4	2 879	0,4 %	3 437	0,4 %
5	3 957	0,4 %	4 050	0,3 %

* Omregnet til 2017-kroner.

Når andelen av befolkningen som gir, har økt fra 51 til 74 prosent, betyr det at ressursene som tilflyter organisasjonene, har økt kraftig selv om gjennomsnittsbeløpet bare økte fra litt under 3 000 kroner i 1998⁵ til 3 127 kroner i 2017. Det betyr at det totale gavebeløpet som kommer frivillige organisasjoner til gode, har økt fra 4,86 milliarder⁶ i 1998 til 5,5 milliarder i 2018. Fremdeles er likevel frivillig arbeid, medlemskap, støttekjøp og andre former for økonomiske bidrag den viktigste frivillige innsatsen befolkningen gir til frivillige organisasjoner. Pengegaver utgjorde 7 prosent av organisasjonenes inntekter både i 1997 og i 2013, mens medlemskontingenter stod for over 40 prosent, arrangementer og salg gikk ned fra 28 til 17 prosent, og sponsing og basarer utgjorde 7 prosent (Arnesen & Sivesind 2017).

I satellittregnskapet for ideelle og frivillige organisasjoner anslo SSB verdien av det frivillige arbeidet alene til 74 milliarder i 2015.⁷ Dette er basert på at én time frivillig arbeid verdsettes til lønnen for én time betalt arbeid i tilsvarende bransje. Dette er i tråd med den internasjonale statistikkstandarden (United Nations 2003), men kan resultere i et høyt anslag. Det er ikke alt frivillig arbeid som har like høye krav til effektivitet, og noe av formålet er i mange tilfeller kanskje å gjøre ting på andre måter enn man ellers gjør i arbeidslivet. Likevel viser anslaget at betydningen av dugnadskulturen, både for å få utført oppgaver og som innsatsfaktor i inntektsgenererende aktiviteter, er helt uvurderlig for frivillig sektor i Norge. Frivillig arbeid er imidlertid ikke like viktig for alle typer organisasjoner. Befolkningen bidrar med ulike typer frivillig innsats på andre områder, som for eksempel medlemskontingent i miljøorganisasjoner, naturalytelser og støttekjøp gjennom loppemarkeder og basarer korpene arrangerer, og pengespill i idretten. Pengegaver er imidlertid svært viktig på områder der det er tradisjon for å gi, det vil si internasjonal bistand, helse- og sosialtjenester og tros- og livssynsorganisasjoner.

5. Omregnet til 2017-kroner.

6. Omregnet til 2017-kroner.

7. www.ssb.no/orgsat

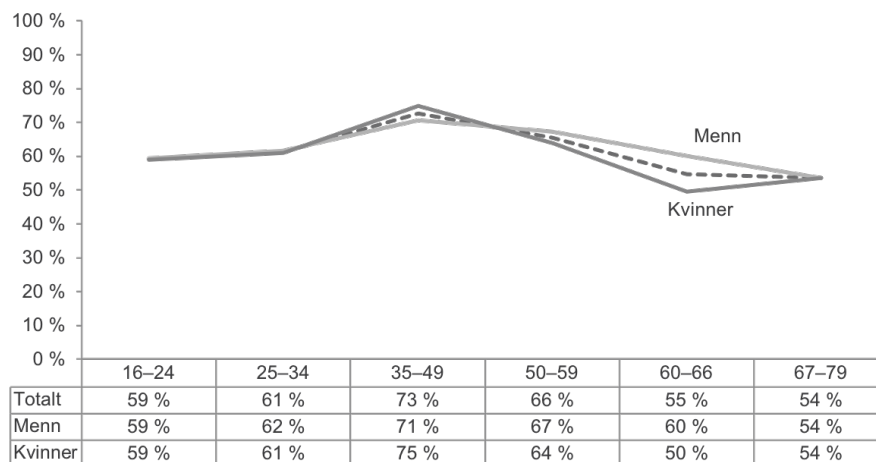
I de skandinaviske landene, hvor det offentlige tar stort ansvar for de viktigste tjenestene innen helse, utdanning og sosial omsorg, retter pengegevarene seg mot andre felt. Dette skyldes at befolkningen allerede bidrar gjennom skatter og avgifter, og at ideelle aktører utfører en svært liten andel av velferdstjenestene. I land med svakere offentlig finansiering bruker mange velferdsinstitusjoner store ressurser på pengeinnsamling. Sammenlignende forskning har imidlertid vist at omfanget av pengegevarene likevel ikke er lavere i land med en «sosialdemokratisk» velferdsmodell, men at de i stedet er mer rettet mot områder utenfor velferdsstatens kjerneområder, som internasjonal bistand, medisinsk forskning, hjelp til bostedsløse og rusmisbrukere og trossamfunn (Pennerstorfer & Neumayr 2017). Dette er i tråd med utviklingen vi har sett i Norge, særlig når vi ser nærmere på hvilke organisasjoner som samler inn mye penger.

Forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid

Hva forklarer frivillig deltakelse i 2017? Som vist i forrige kapittel er det ikke lenger forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som har deltatt i frivillig arbeid totalt sett, mens menn fortsatt bruker flere timer enn kvinner på frivillig arbeid. I tillegg til kjønnsforskjeller har tidligere studier blant annet vist at andelen som arbeider frivillig, er størst blant dem som er midt i livet, at høyt utdannede deltar mer enn dem med lav utdanning, og at det å ha barn øker sannsynligheten for å arbeide frivillig (Folkestad et al. 2015). I dette kapitlet ser vi på slike forklaringsfaktorer for frivillig deltakelse i 2017, hver for seg og samlet. Vi ser også på hvordan enkelte forklaringsfaktorer har endret seg over tid.

Figur 8 viser andelen som har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, delt inn i seks aldersgrupper. Figuren viser et gjenkjennelig mønster, der de midt i livet oftest deltar i frivillig arbeid. 73 prosent av dem mellom 35 og 49 år oppgir å ha utført frivillig arbeid i løpet av det siste året. Dette er nesten 20 prosentpoeng høyere enn blant dem som er i pensjonsalderen (67–79 år). En viktig forklaring på hvorfor nivået er høyest blant dem som er midt i livet, er at mange i denne aldersgruppen utfører arbeid i forbindelse med barnas aktiviteter. Betydningen av å ha barn ser vi nærmere på under.

Figur 8. Deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter alder. Prosent av befolkningen innen hver kategori

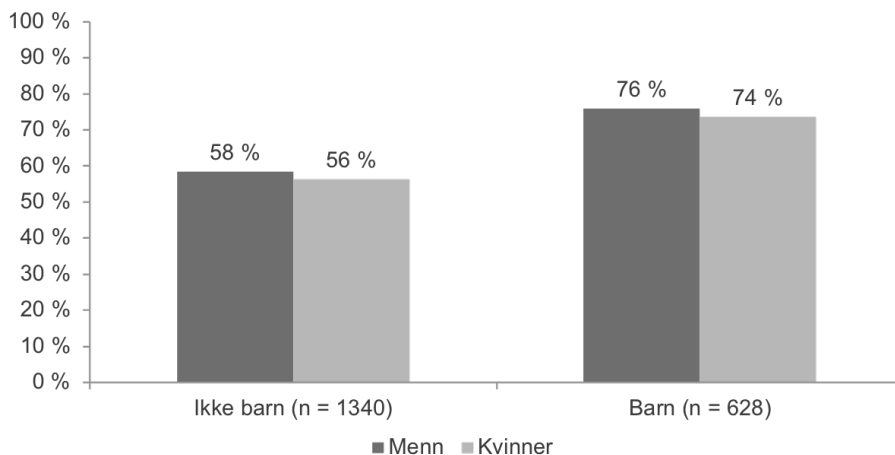

Figuren viser også at alderskurven er noe ulik for kvinner og menn. I begge grupper er andelen frivillige høyest midt i livet, men kurven faller brattere for kvinner enn for menn. Blant dem som er mellom 60 og 66 år, er det en tydelig kjønnsforskjell, der 60 prosent av mennene og 50 prosent av kvinnene deltar i frivillig arbeid. Blant de aller eldste og de aller yngste er nivået på frivillig arbeid helt likt for kvinner som for menn.

Ser vi på de ulike delene av frivillig sektor, finner vi at aldersmønsteret som kommer fram i figur 8, er tydeligst innenfor kultur- og fritidsfeltet (særlig i idretten) og innenfor bolig og økonomi (se appendikstabell A1 for andelen frivillige i ulike undergrupper). Innenfor idretten svarte 41 prosent av dem mellom 35 og 49 år at de har deltatt i frivillig arbeid, mens andelen bare var 11 prosent blant dem som er 67 år eller eldre. Innenfor andre deler av frivillig sektor er det noe ulike mønstre som tegner seg, men generelt er det en langt jevnere aldersfordeling enn innenfor idretten. Innenfor velferd og samfunnsrettede organisasjoner er det for eksempel tendens til en omvendt kurve, der de yngste og de eldste deltar mest (men forskjellene er små). Innenfor religion og livssyn er det en tendens til at de aller eldste deltar mest.

Betydningen av det å ha barn er illustrert i figur 9. I rapporten om frivillig deltakelse i 2014 kom det fram at betydningen av å ha barn har økt over tid, altså at skillet mellom dem med og dem uten barn har blitt større (Folkestad et al. 2015). Tallene fra 2017 viser at denne trenden fortsetter. Om lag 75 prosent av dem som har barn under 18 år i husstanden, svarer at de har deltatt i frivillig arbeid. Blant dem uten barn i husstanden er nivået nesten 20 prosentpoeng lavere.

Figur 9. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter barn under 18 år i husstanden. Prosent av befolkningen innen hver kategori

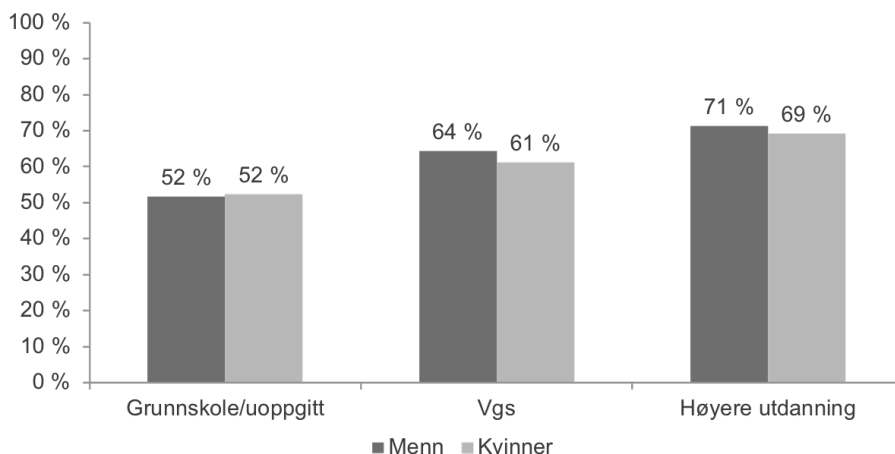
Betydningen av å ha barn er særlig tydelig innenfor kultur og fritid, og i særdeleshet innenfor idretten. 42 prosent av dem med barn og 16 prosent av dem uten barn svarer at de har deltatt i frivillig arbeid for et idrettslag i løpet av det siste året. Det er også en overvekt av personer med barn innenfor kategoriene velferd og religion og livssyn.

Utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning

Utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning er tre faktorer som har vist seg å ha betydning for deltakelse i frivillig arbeid, og som i litteraturen gjerne omtales som *ressursforklaringer*. Både undersøkelsene om frivillig innsats i Norge (Folkestad et al. 2015; Wollebæk et al. 2015) og internasjonal forskning (Musick & Wilson 2008) har vist at personer som har høy utdanning og inntekt, og som er i betalt arbeid, har større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn andre. Dette kan være både fordi de ofte har kompetanse som kan være viktig for organisasjonene, og fordi de har bedre mulighet til å sette av tid. Disse tendensene er også tydelige i de nyeste dataene.

Vi begynner med utdanning (figur 10). Blant dem med høyere utdanning utover videregående skole svarer om lag 70 prosent at de har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året. Blant dem med videregående skole som høyeste utdanningsnivå svarer i overkant av 60 prosent at de har deltatt i frivillig arbeid, mens det tilsvarende tallet er 52 for dem som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå eller ikke har oppgitt nivå. Andelen som deltar i frivillig arbeid, er altså nesten 20 prosentpoeng høyere blant dem med høyere utdanning på universitets-/høyskolenivå enn blant dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

Figur 10. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter høyeste utdanningsnivå. Prosent av befolkningen innen hver kategori

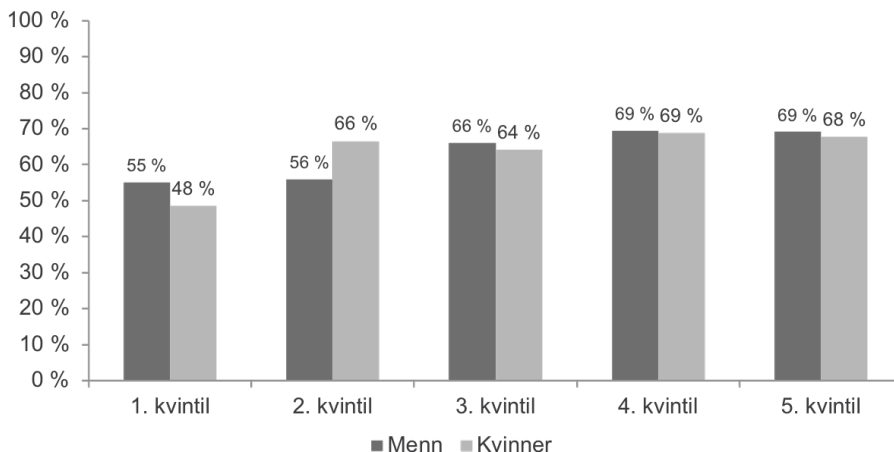
Ser vi på utdanningskjevheter over tid, finner vi et nokså stabilt mønster – særlig de siste ti årene. Det er heller ikke noen kjønnsforskjeller å snakke om innenfor de ulike utdanningsgruppene i 2017. Blant dem som har videregående skole som høyeste utdanningsnivå, er andelen frivillige 3 prosentpoeng høyere blant menn enn blant kvinner, men denne forskjellen er ikke statistisk signifikant.

Høy utdanning henger ofte sammen med høy inntekt. Undersøkelsen i 2017 viser imidlertid at sammenhengen mellom inntekt og deltakelse i frivillig arbeid ikke er lineær; deltakelsen øker ikke jevnt med høyere inntektsnivå. Figur 11 viser andelen menn og kvinner som har deltatt i frivillig arbeid, fordelt etter inntektskvintiler: fem like store inntektsgrupper (20 prosent av respondentene i hver gruppe), beregnet med utgangspunkt i brutto husholdsinntekt (før skatt). Inntektstallene er basert på registerdata fra SSB. Figuren viser et todelt mønster, der de med middels og høy inntekt deltar mer enn dem med lavere inntekt. Mønsteret er imidlertid litt ulikt mellom menn og kvinner. Blant menn går det et hovedskille mellom 2. og 3. kvintil, altså mellom dem med lavere og dem med midlere inntekt. Mellom disse to gruppene er det et hopp på 10 prosentpoeng i andelen som har utført frivillig arbeid, fra 56 (2. kvintil) til 66 prosent (3. kvintil). Mellom henholdsvis 1. og 2. kvintil og mellom 3., 4. og 5. kvintil er det marginale forskjeller i deltakelsesnivå.

Blant kvinnene går et tilsvarende hovedskille mellom 1. og 2. kvintil, altså mellom de to gruppene med lavest inntekt. Her er det et sprang på hele 18 prosentpoeng mellom gruppene. 48 prosent av kvinnene i 1. kvintil og 66 prosent av kvinnene i 2. kvintil svarer at de har deltatt i frivillig arbeid. Forskjellene mellom 2., 3., 4. og 5. kvintil blant kvinnene er marginale.

Det todelte mønsteret vi ser, bryter med undersøkelser fra EU-land samlet, der det er en tydeligere lineær trend (se framstilling av EU-SILC-tall i Folkestad et al. 2017).

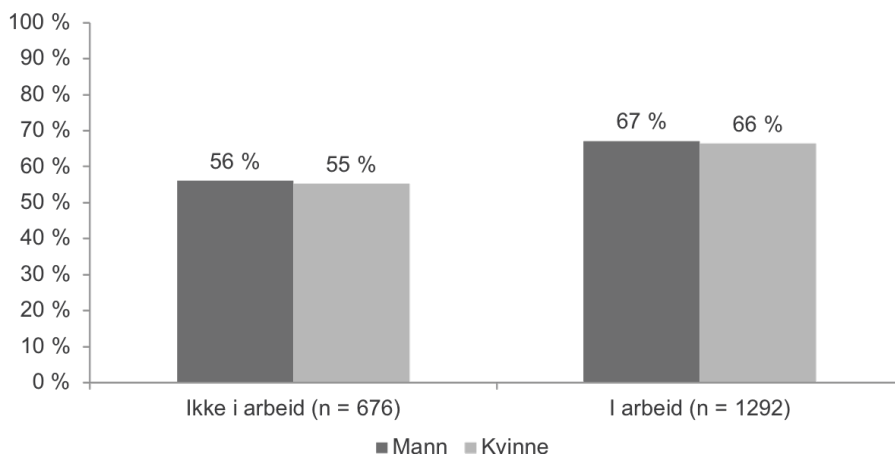
Figur 11. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter brutto husholdsinntekt (kvintiler). Prosent av befolkningen innen hver kategori

Blant de tidligere undersøkelsene om frivillig innsats i Norge viste også undersøkelsen i 2009 et todelt mønster, men den gangen var det et særlig stort hopp i deltakelse mellom 3. og 4. kvintil (Wollebæk & Sivesind 2010). Men i den undersøkelsen var det også en tydelig forskjell mellom dem med lavest inntekt (1. kvintil) og dem med middels inntekt (3. kvintil). Endringen skyldes først og fremst at de med lavest inntekt har deltatt mer, ikke at de med middels inntekt har deltatt mindre. Det kan dermed se ut til at inntektsskjevhetene blant frivillige har blitt noe redusert over tid.

Til sist i dette avsnittet ser vi på arbeidsmarkedstilknytning. Personer med høy utdanning og inntekt er også som regel i betalt arbeid. Tidligere studier har vist at personer som er sysselsatt, har større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn personer som ikke er sysselsatt. Dette finner vi også i den nyeste undersøkelsen (figur 12). To tredjedeler av dem som er sysselsatt, svarte at de har deltatt i frivillig arbeid. Blant dem som ikke er sysselsatt, svarte 55 prosent det samme. Tallene er like for kvinner og menn.

Figur 12. Har deltatt i frivillig arbeid siste 12 måneder, etter arbeidsmarkedstilknytning. Prosent av befolkningen innen hver kategori

Betydningen av ressurser varierer noe mellom de ulike sektorene. Høyt utdannede er overrepresentert innenfor alle de fem hovedkategoriene, men i noe mindre grad innenfor samfunnsrettede organisasjoner. Men som nevnt over er det mange unge frivillige i disse organisasjonene, og blant de unge er det naturlig nok mange som ikke har rukket å ta høyere utdanning. Inntektsulikhetene er særlig tydelige innenfor kultur og fritid (og da særlig i idretten) og innenfor bolig og økonomi. I de andre kategoriene er inntektsfordelingen langt jevnere, og det er vel så mange med lavere som med høyere inntekt som har deltatt i frivillig arbeid innenfor velferd, samfunnsrettede organisasjoner og religion og livssyn. De samme trekkene ser vi når det gjelder arbeidsmarkedstilknytning. Innenfor kultur og fritid og bolig og økonomi er det en klar overvekt av personer som er sysselsatt, mens nivået på deltakelse er omtrent likt mellom sysselsatte og ikke-sysselsatte i de tre andre kategoriene.

Oppsummering – samlet analyse

Gjennomgangen så langt har vist at frivillig deltakelse varierer etter kjønn, alder, det å ha barn i husstanden samt ressursforklaringer som utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning – men også at betydningen av disse faktorene varierer mellom ulike deler av frivillig sektor. Spørsmålene som melder seg, er hvilke faktorer som er viktigst, og hvordan dette varierer mellom sektorene. I denne avsluttende delen viser vi resultater fra multivariate analyser, der vi ser på betydningen av de ulike faktorene opp mot hverandre – for frivillig sektor som helhet og for de ulike organisasjonstypene for seg. I tillegg til faktorene vi har gått gjennom så langt, undersøker vi også betydningen av bosted.

Resultatene er oppsummert i tabell 7, som viser syv regresjonsmodeller. Den første modellen viser ulike faktors betydning for frivillig arbeid samlet, alle

organisasjonstyper inkludert. De seks neste modellene viser resultater for de ulike delene av frivillig sektor (kultur og fritid, velferd, samfunnsrettet, bolig og økonomi og religion og livssyn). Siden idretten er såpass stor og skiller seg fra de andre delene av kultur og fritid, har vi i analysene delt kultur og fritid i to kategorier: «idrett og kultur» og «fritid (ekskl. idrett)».

Analysen av frivillig arbeid samlet viser at de viktigste enkeltfaktorene for å forklare variasjoner i deltakelse er utdanning, inntekt og hvorvidt man har barn. Blant frivillige er det en særlig overrepresentasjon av personer med høy utdanning, middels og høy inntekt og personer med barn i husstanden. I tillegg er deltakelsen noe høyere i Trøndelag enn i andre deler av landet. Variasjoner knyttet til alder og arbeidsmarkedstilknytning er altså ikke statistisk signifikante når vi ser dem i sammenheng med de andre faktorene. Aldersvariasjonene reduseres særlig når vi tar hensyn til det å ha barn, mens betydningen av å være sysselsatt reduseres når vi tar hensyn til utdanning og inntekt.

Disse overordnede trekkene er imidlertid ikke gyldige i alle deler av frivillig sektor. Det å ha barn i husstanden er særlig viktig for frivillig deltakelse i idrett, velferd og religion og livssyn, mens det ikke har noen signifikant betydning for deltakelse i samfunnsrettede organisasjoner og innenfor bolig og økonomi. Husstandsinnkomst har på sin side særlig stor betydning for frivillig deltakelse i idrett og i bolig og økonomi. I de andre delene av frivillig sektor er inntekt mindre viktig. Den høyere deltakelsen vi observerte i Trøndelag, er bare synlig innenfor idretten. Det er også noe høyere deltakelse i frivillig arbeid i idrettslag på Vestlandet og i Hedmark og Oppland, mens nivået på frivillig arbeid innenfor religion og livssyn er høyere i Agder og Rogaland enn i andre deler av landet. Betydningen av å ha høyere utdanning er derimot synlig i alle deler av frivillig sektor, selv om det framstår som noe mindre viktig innenfor idretten og innenfor religion og livssyn.

Andre faktorer har betydning i enkelte deler av frivillig sektor. Menn er tydelig overrepresentert innenfor idretten, der det også er en overvekt av personer i aldersgruppen 35–49 år (selv når det er kontrollert for egne barn i husstanden). Den yngste aldersgruppen (16–24 år) er noe overrepresentert i samfunnsrettede organisasjoner, mens den er underrepresentert innenfor bolig og økonomi. Frivillig arbeid innenfor bolig og økonomi er også signifikant positivt assosiert med det å være sysselsatt i betalt arbeid.

Tabell 7. Forklaringer på frivillig deltakelse siste 12 måneder. Resultater fra logistiske regresjonsmodeller

	Totalt	Ildrett	Kultur og fritid (ekskl. idrett)	Velferd	Samfunnsrettet	Bolig og økonomi	Religion og livssyn
Kvinne	-0,07	-0,64***	0,14	0,19	-0,10	-0,10	0,12
Alder (ref. = 16–24 år)							
25–34 år	-0,09	-0,28	-0,39†	-0,42†	-0,69**	0,54*	-0,55
35–49 år	0,14	0,60**	-0,03	-0,36†	-1,06***	0,57**	-0,15
50–59 år	0,12	0,32	-0,18	-0,40†	-0,42†	0,67***	0,39
60–66 år	-0,20	-0,29	-0,14	-0,46†	-1,06***	0,60*	0,10
67–79 år	-0,07	-0,14	-0,14	-0,12	-0,20	0,62*	0,68†
Barn under 18 år i husstanden	0,64***	1,01***	0,22†	0,30*	0,11	0,06	0,91***
Utdanning (ref. = grunnskole/uooppgitt)							
Vgs.	0,48***	0,28†	0,29*	0,18	-0,08	0,42**	-0,24
Høyere	0,67***	0,33†	0,48**	0,68***	0,55**	0,48**	0,46†
Inntektskvartiler (ref. = 1. kvintil)							
2. kvintil	0,27†	0,27	-0,06	0,00	0,02	0,61***	0,16
3. kvintil	0,35*	0,49*	0,02	-0,01	0,49*	0,73***	0,30
4. kvintil	0,40*	0,80***	-0,14	0,16	0,19	0,70***	0,03
5. kvintil	0,35*	0,72***	-0,03	-0,09	0,21	0,78***	-0,16
Sysselsatt	0,13	0,27†	-0,08	-0,25	-0,12	0,36**	-0,06
Landsdel (ref. = Oslo)							
Hedmark og Oppland	0,20	0,57*	0,41†	0,16	0,01	-0,23	0,13
Østlandet ellers	-0,11	0,31†	0,04	-0,08	-0,16	-0,39*	0,00
Agder og Rogaland	0,03	0,07	-0,08	0,07	0,01	-0,21	0,82***
Vestlandet	0,13	0,41*	0,23	0,18	-0,11	0,20	-0,27
Trøndelag	0,51*	0,65**	0,37†	0,32	-0,05	0,15	0,00
Nord-Norge	0,06	0,30	0,29	-0,05	-0,10	-0,03	-0,33
Konstant	-0,48	-2,60	-1,27	-1,66	-1,66	-2,49	-3,22
r ²	0,05	0,13	0,01	0,02	0,03	0,05	0,06
n	1968	1968	1968	1968	1968	1968	1968

† $p < 0,1$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Oppsummering

Denne rapporten har vist utviklingstrekk i frivillig innsats i perioden 1998–2017 og analysert utvalgte forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid. Avslutningsvis trekker vi fram noen sentrale funn.

Andelen som svarer at de har deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året, har aldri vært målt høyere enn i 2017, men nivået er ikke statistisk signifikant høyere enn i 2014. For første gang siden undersøkelsene ble gjennomført første gang i 1998, deltar en like høy andel kvinner som menn. Samtidig bruker menn fortsatt mer tid enn kvinner på frivillig arbeid, og den gjennomsnittlige timebruken blant frivillige har samlet sett gått noe ned over tid. Nedgangen i timebruken skyldes i all hovedsak en liten økning i andelen «korttidsfrivillige» – personer som bruker færre enn ti timer i måneden på frivillig arbeid. Andelen «kjernefrivillige», som bruker minimum ti timer i måneden, og som utgjør grunnfjellet i frivillig sektor, holder seg på et stabilt nivå (18 prosent av befolkningen). De kjernefrivillige utfører om lag 70 prosent av alt frivillig arbeid i Norge.

Kultur- og fritidsfeltet (særlig idretten) og velforeninger, grendelag og nærmiljø er fortsatt dominerende i frivillig sektor, og det er ingen store endringer i perioden 2014–2017. I et lengre tidsperspektiv ser vi imidlertid at det har vært vekst på feltene utdanning, opplæring og forskning, kunst og kultur og borettslag og boligbyggelag. I andre ender har andelen som utfører frivillig arbeid for hobby- og fritidsorganisasjoner, gått ned.

Andelen som tilhører en husstand som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, har økt kraftig fra 51 prosent i 1998 til 74 prosent i 2017. Økt disponibel inntekt og profesjonalisert innsamlingsarbeid som satser på faddere og faste givere, er antakelig viktige grunner til dette. Dette stemmer også med at innsamlingsorganisasjoner som orienterer seg mot dette givermarkedet, har vokst kraftig (Deloitte 2016). Skattefradrag for gaver til godkjente organisasjoner på listen til skatteetaten kan bli oppfattet som en anerkjennelse fra myndighetene og kan øke villigheten til å gi. Det er dessuten enkelt å få skattefradrag når man er registrert hos en organisasjon, og dette kan ha bidratt til å øke andelen som gir regelmessig. Den kraftige økningen i fradragsbeløp fra 12 000 til 25 000 kroner fra 2013 til 2016 har imidlertid ikke gitt utslag i

form av høyere gjennomsnittlig gavebeløp i Frivillig innsats-undersøkelsene. Det kan tyde på at det først og fremst er store gaver som ville blitt gitt uansett, som kommer under den økte fradragsgrensen.

Giverne til tros- og livssynsorganisasjoner er få, men gir i gjennomsnitt de største beløpene. Det har vært en kraftig økning i andelen hushold som gir til helse- og sosialorganisasjoner og til internasjonal bistand. Disse kategoriene får henholdsvis 27 og 38 prosent av totalbeløpet som gis til frivillige organisasjoner. Like etter kommer tros- og livssynsorganisasjoner med 26 prosent. Pengegaver utgjorde om lag 7 prosent av de frivillige organisasjonenes samlede inntekter både i 1998 og i 2014. Økningen i pengegaver har altså bare holdt følge med den generelle veksten i frivillig sektor.

Pengegaver er svært ujevnt fordelt i befolkningen. De fleste gir lite eller ingenting, og bare noen få gir svært store beløp. Husstander med høy inntekt gir størst beløp, men de gir gjennomsnittlig en mye mindre andel av sin disponible inntekt enn husstander med lave inntekter. I den siste gruppen har også det gjennomsnittlige gavebeløpet gått ned, antakelig fordi andelen som gir, har økt kraftig. Det betyr at det er blitt rekruttert en del marginale givere, som trekker gjennomsnittet ned.

Når det gjelder forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid, ser vi altså at kjønnsforskjellene blir mindre. I tillegg til dette finner vi mange gjenkjennelige mønstre: Deltakelsen er høyest blant folk som er midt i livet, personer med barn i husstanden deltar oftere enn andre, høyt utdannede deltar mer enn lavt utdannede, høyinntektsgrupper deltar mer enn lavinntektsgrupper, og personer som er sysselsatt, deltar mer enn personer som ikke er sysselsatt.

Samtidig er de ulike forklaringene mer eller mindre framtrødende i ulike deler av frivillig sektor. Utdanning er den eneste variabelen som har en viss betydning på tvers av organisasjonskategorier. Menn og personer midt i livet (35–49 år) er overrepresentert i idretten. Den yngste aldersgruppen (16–24 år) er noe overrepresentert i samfunnsrettede organisasjoner, mens de er underrepresentert i bolig og økonomi. Betydningen av å ha barn er særlig framtrødende innenfor idrett, velferd og religion og livssyn. Husstandsinnkomst har særlig stor betydning for frivillig deltakelse i idrett og i bolig og økonomi. Det er også noen geografiske variasjoner: Det er særlig mye frivillig deltakelse i idrett i Trøndelag, på Vestlandet og i Hedmark og Oppland, mens nivået på frivillig arbeid innenfor religion og livssyn er høyere i Agder og Rogaland enn i andre deler av landet.

Appendiks

Tabell A1. *Utført frivillig arbeid i løpet av de siste 12 månedene, ulike grupper (andel av befolkningen). Prosent*

	Totalt	Idrett	Kultur og fritid (ekskl. idrett)	Velferd	Samfunns- rettet	Bolig og økonomi	Religion og livssyn
Totalt	63 %	24 %	28 %	18 %	12 %	30 %	8 %
Menn	63 %	29 %	27 %	16 %	12 %	31 %	7 %
Kvinner	62 %	20 %	30 %	20 %	12 %	28 %	9 %
16–24 år	59 %	20 %	29 %	21 %	17 %	16 %	7 %
25–34 år	61 %	16 %	24 %	17 %	11 %	30 %	5 %
35–49 år	73 %	41 %	32 %	19 %	9 %	35 %	9 %
50–59 år	66 %	27 %	27 %	16 %	14 %	35 %	9 %
60–66 år	55 %	13 %	27 %	15 %	7 %	31 %	6 %
67–79 år	54 %	11 %	28 %	21 %	16 %	25 %	10 %
(Grunnskole/uoppgitt)	52 %	18 %	24 %	15 %	12 %	19 %	7 %
Vgs.	63 %	24 %	28 %	16 %	10 %	31 %	6 %
Høyere	70 %	29 %	32 %	23 %	15 %	35 %	11 %
Husholdsinntekt (1. kvintil)	56 %	17 %	28 %	20 %	16 %	16 %	7 %
Husholdsinntekt (2. kvintil)	57 %	14 %	27 %	16 %	11 %	22 %	7 %
Husholdsinntekt (3. kvintil)	57 %	20 %	25 %	16 %	9 %	27 %	9 %
Husholdsinntekt (4. kvintil)	74 %	34 %	33 %	21 %	12 %	41 %	9 %
Husholdsinntekt (5. kvintil)	71 %	38 %	29 %	18 %	12 %	43 %	7 %
Sysselessatt	67 %	29 %	28 %	17 %	12 %	34 %	8 %
Ikke sysselessatt	56 %	15 %	28 %	20 %	13 %	22 %	8 %
Barn under 18 år i husstanden	75 %	42 %	32 %	22 %	13 %	32 %	12 %
Ikke barn under 18 år i husstanden	57 %	16 %	27 %	17 %	12 %	29 %	6 %
Oslo	63 %	22 %	26 %	18 %	13 %	31 %	7 %
Hedmark og Oppland	64 %	26 %	34 %	20 %	13 %	25 %	8 %
Østlandet ellers	57 %	23 %	26 %	16 %	11 %	23 %	7 %
Agder og Rogaland	63 %	23 %	24 %	18 %	13 %	28 %	14 %
Vestlandet	65 %	28 %	31 %	20 %	11 %	36 %	6 %
Trøndelag	72 %	29 %	33 %	23 %	12 %	33 %	7 %
Nord-Norge	62 %	24 %	31 %	16 %	12 %	30 %	5 %

Litteratur

- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998–2014. Dokumentasjonsrapport*. Rapport nr. 2015-3. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra http://sivilsamfunn.no/content/download/108803/1878595/file/VR_2015_3_V5_Nett.pdf
- Arnesen, D. & Sivesind, K.H. (2017). *Finansiering og rammevilkår for frivillig sektor. Endringer, tilpasninger, konsekvenser*. Rapport nr. 2017-7. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2465083>
- Arnesen, D., Sivesind, K.H. & Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Deloitte. (2016). *Fundraisingrapporten 2017*. Oslo: Deloitte AS. Hentet fra <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/public-sector/articles/fundraisingrapporten.html>
- Folkestad, B., Christensen, D.A., Strømsnes, K. & Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998–2014. Kva kjenneteiknar dei frivillige og kva har endra seg?* Rapport 4/2015. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Folkestad, B., Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Eimhjellen, I. (2017). *Endringer i frivillig innsats. Norge i et skandinavisk perspektiv*. Rapport 10/2017. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- ILO. (2011). *Manual on the Measurement of Volunteer Work*. Geneva: International Labour Organization. Hentet fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf
- Musick, M.A. & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Pennerstorfer, A. & Neumayr, M. (2017). Examining the Association of Welfare State Expenditure, Non-profit Regimes and Charitable Giving. [journal article]. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(2), 532–555. doi:10.1007/s11266-016-9739-7

- Salamon, L.M., Anheier, H.K., List, R., Toepler, S., Sokolowski, S.W. & Associates. (1999). *Global civil society. Dimensions of the nonprofit sector, Volume I*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Salamon, L.M., Sokolowski, S.W. & Associates (red.). (2004). *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector, Volume II*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- Sivesind, K.H. (2007). *Frivillig sektor i Norge 1997–2004. Frivillig arbeid, medlemskap, sysselsetting og økonomi*. Rapport nr. 2007:10. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Hentet fra <http://www.socialresearch.no/Publications/Reports/2007/2007-010>
- Sivesind, K.H. (2012). *Pengestrømmer i frivillig sektor. Befolkningens gaver og lokallagenes økonomi*. Rapport nr. 2012:7. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra http://www.sivilsamfunn.no/content/download/26332/580738/file/VR_2010_3_web.pdf
- Sivesind, K.H. (2015a). Giving in Norway: An ambitious welfare state with a self-reliant nonprofit sector. I P. Wiepking & F. Handy (red.), *The Palgrave Handbook of Global Philanthropy* (s. 230–248). Basingstoke: Palgrave. Hentet fra <http://www.palgraveconnect.com/pc/doi/10.1057/9781137341532.0020> doi:10.1057/9781137341532.0020
- Sivesind, K.H. (2015b). *Private bidrag til frivillig sektor i Norge – en kunnskapsoversikt*. Hovedfunn. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra http://sivilsamfunn.no/content/download/109040/1886872/file/A4_Folder_Hovedfunn_Private_Bidrag_v12.pdf
- Sivesind, K.H., Lorentzen, H., Selle, P. & Wollebæk, D. (2002). *The Voluntary Sector in Norway – Composition, Changes, and Causes*. Report nr. 2002:2. Oslo: Institute for Social Research. Hentet fra <http://www.socialresearch.no/Publications/Reports/2002/2002-002>
- United Nations. (2003). *Handbook on Nonprofit Institutions in the System of National Accounts*. New York: United Nations.
- Vamstad, J., Sivesind, K.H. & Boje, T.P. (Utkommer). Giving in Scandinavia. I L.S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (red.), *Civic Engagement in Scandinavia*. Cham: Springer.
- Wiepking, P. & Handy, F. (red.). (2015). *The Palgrave Handbook of Global Philanthropy*. Basingstoke: Palgrave. Hentet fra <http://www.palgraveconnect.com/pc/doi/10.1057/9781137341532.0020> doi:10.1057/9781137341532
- Wollebæk, D., Selle, P. & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, D. & Sivesind, K.H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi. Frivillig innsats i Norge 1997–2009*. Rapport 3/2010. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Wollebæk, D., Sætrang, S. & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Rapport 1/2015. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2018:2

<i>Forfatter/Author</i> Audun Fladmoe, Karl Henrik Sivesind og Daniel Arnesen
<i>Tittel/Title</i> Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017
<i>Sammendrag</i> Denne rapporten viser utviklingstrekk i frivillig innsats i perioden 1998–2017. Grunnlaget er en ny spørreundersøkelse om frivillig innsats, som ble gjennomført i desember 2017. Rapporten tar for seg overordnede utviklingstrekk i frivillig arbeid og donasjoner (pengegaver). Dette innebærer blant annet å sammenligne endringer i frivillig deltakelse i ulike deler av frivillig sektor (ulike organisasjonstyper), tidsbruk på frivillig arbeid og det frivillige arbeidets økonomiske betydning. Rapporten analyserer også forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid, blant annet kjønn, alder og familieforhold, og sosioøkonomiske faktorer som utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning.
<i>Emneord</i> frivillig innsats, frivillig arbeid, donasjoner, organisasjoner
<i>Summary</i> This report reviews developments in voluntary participation in the period 1998–2017. The point of departure is a new population survey on voluntary participation, carried out in December 2017. The report gives an overview of general developments in volunteering and donations. This includes i.e. comparing participation rates in different areas of the voluntary sector (different organizations), time spent on volunteering, and the economic outcome of voluntary work. The report also analyzes different explanations for volunteering, including gender, age and family situation, and socioeconomic factors such as education, income and labor market status.
<i>Index terms</i> voluntary participation, volunteering, donations, organizations

Denne rapporten viser utviklingstrekk i frivillig innsats i perioden 1998–2017. Grunnlaget er en ny spørreundersøkelse om frivillig innsats, som ble gjennomført i desember 2017. Rapporten tar for seg overordnede utviklingstrekk i frivillig arbeid og donasjoner (pengegaver). Dette innebærer blant annet å sammenligne endringer i frivillig deltakelse i ulike deler av frivillig sektor (ulike organisasjonstyper), tidsbruk på frivillig arbeid og det frivillige arbeidets økonomiske betydning. Rapporten analyserer også forklaringer på deltakelse i frivillig arbeid, blant annet kjønn, alder og familieforhold, og sosioøkonomiske faktorer som utdanning, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning.

ISBN (print): 978-82-7763-600-9
ISBN (online): 978-82-7763-601-6

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no